

Bono Zvonimir Šagi

SLAVLJENJE SAKRAMENATA U ZAJEDNICI

Sakramenti kao djelotvorni znakovi Kristova spasenjskog otajstva u „vremenu Crkve” aktualiziraju događaj Krista, njegova spasenja. Ne upuštajući se dublje u sakramentalnu teologiju, u svrhu praktičnog pastoralnog promatranja ćemo ih u kategoriji slavljenja. S pojavnog vidika oni, doista, i jesu slavlja. Sa stajališta liturgije to postaje najvažnije njihovo obilježje. Kao kršćanski religiozni znakovi tvore kršćansku liturgiju, njihovo slavljenje postaje mjesto doživljavanja otajstvenog zajedništva i ukupne kršćanske međusobne identifikacije.

SAKRAMENTI U PASTORALU ZAJEDNICE

Za pastoral sakramenti postaju okosnica svega djelovanja, zato se ne mogu potpuno razumjeti izvan kategorije crkvenog zajedništva i izvan kategorije slavlja u zajednici, a da ne suze i ne imobiliziraju spasenjsko služenje Crkve. Bilo se uvriježilo govoriti o dijeljenju, umjesto slavljenju sakramenata. To je proizlazilo iz promatranja sakramenata pod vidom njihove efikasnosti kao djelotvornih znakova (*ex opere operato*) pa je na taj način došlo do servisnog pastoralnog sakramenata (sakramentalizma). Pravilna pastoralna valorizacija sakramentalnih slavlja kao i euharistije, sakramentalnog vrhunca, uvjet je cjelokupne obnove kršćanske zajednice. Preko sakramenata pokreće se cijeli crkveni život.

U ovom času postoje još dvije opasnosti za djelotvoran pastoral sakramenata. Jedna je stara svijest po kojoj su sakramenti „za ljude” u smislu brze i jednostavne usluge, a druga opasnost da se njihova stvarna efikasnost shvati samo formalno, pa se više pažnje posveti molitvenom i drugom duhovnom doživljavanju, neovisno o onom što se zbiva po sakramentima, s pritajenim pitanjem: zašto bi nam trebali sakramenti, zar ne možemo neposredno k Bogu? Sve to opominje nas kojima je briga za sakramente, sakramentalizaciju vjernika svakodnevni posao da još nismo stvarno sproveli liturgijsku obnovu u djelo tako da bi ona izmijenila i „pučko” razmišljanje.

Citirat ću pregnantan tekst br. 59 koncilske konstitucije o sv. liturgiji koji je od kapitalne važnosti za još uvijek potrebne pomake u sveukupnoj kršćanskoj praksi: „Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati Tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje; a kao znakovi oni ujedno i poučavaju. Vjeru

ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu 'otajstva vjere'. Milost zaista dijele, a njihovo obredno slavlje vjernike najbolje i sprema da tu milost plodonosno prime, da Boga pravilno štuju i vrše ljubav. Stoga je od najveće koristi da vjernici lako razumiju sakramentalne znakove i da vrlo često primaju one sakramente koji su ustanovljeni za održavanje kršćanskog života". Taj tekst sadrži programske zahtjeve za konkretan pastoral sakramenata, ali i podcrtava vrijednost sakramenata u kršćanskoj duhovnosti. Oni se zato ne smiju ni pod kojom izlikom zaobilaziti, odnosno tek formalno primati.

Sakramenti, posebno oni koji nas pritjelovljuju Kristu (krst, potvrda, euharistija) nezaobilazni su i bitni za kršćanski duhovni život. Ali se oni ne smiju shvaćati kao jednom zasvagda svršeni čin, već u svom trajnom činu djelotvornosti, jer čovjeka uvode u suživot s Kristom kao dinamično stanje, treba ih promatrati u *procesu* sakramentaliziranja čovjeka. Na neki način aktivno traju sve dok se otajstveni suživot ne dogodi u punini. Po riječima Tertulijana „mi male ribice ne možemo živjeti izvan vode — on je to govorio u katehezi o krstu — kad smo jedanput bili uronjeni u životvornu vodu koju Duh Sveti oživotvoruje.”

Potrebno je da se neprestano produbljuje veza između nas i Krista, to pak se događa u euharistiji. Euharistija je svakodnevno mjesto zajedništva s Kristom i nas međusobno. U njoj, po božanskoj okrepi, svi ostali sakramenti stalno djeluju svojom učinkovitošću primljene milosti. Zato se svi ostali sakramenti prirodno kao slavlja uklapaju u euharistijsko slavlje. Euharistija je kao središnje mjesto zajedništva, sastanak po kojem se Crkva izražuje kao konkretna zajednica. Po njoj se Crkva gradi. Prema tome, produbljivanje euharistijskog života tj. pravilno i potpuno slavljenje euharistije samo po sebi oživljava i vodi k pravilnom i živom slavlju ostalih sakramenata.

Sakramente kao pojedinačne znakove promatramo i kroz opću sakramentalnost Crkve, pa zato je svaki sakrament *komunitaran* tako da ga na neki način zajedno s primaocem mogu doživljavati i ostali članovi zajednice koja slavi. U tom smislu sakramentalizacija pojedinih osoba aktivira neprestani sakramentalizacijski proces posvećivanja zajednice u Duhu Svetome. Slaveći sakramente sa svojom braćom i sestrama, raspaljujemo plamičak sakramentalne milosti u nama samima. Zbog toga su za ukupni pastoral zajednice sakramenti nenadoknadivi.

VAŽNOST I SMISAO SLAVLJA

Već smo naglasili da u cilju pastoralna valja sakramente promatrati kroz kategoriju slavlja. U tom se smislu *dijeljenje* pretvara u *slavljenje*. To pak pretpostavlja da sakramente više ne shvaćamo toliko kao svete stvari, sredstva spasenja, već kao *radnje* (actiones) Krista i Crkve. Taj je pomak najbolje uočljiv u različiti formulacija u starom i novom Crkvenom zakoniku. Stari tretira sakramente u knjizi „De rebus” i smatra ih dakle stvarima, „sredstvima posvećenja i spasenja” povjerenim Crkvi (k. 731.) a Novi u knjizi „De ecclesiae munere sanctificandi” i smatra ih, „od Krista ustanovljenim i Crkvi povjerenim — budući da su radnje

Krista i Crkve, znakovima i sredstvima kojima se izražava i jača vjera, odaje štovanje Bogu, izvršava posvećenje ljudi i doprinosi najviše uvođenju (stvaranju) i utvrđenju crkvenog zajedništva" (usp. k. 840). Dok stari CIC (k. 731.) o sakramentima govori „de rite administrandis ac suscipiendis" (dijeljenje – prevodim blaže da ne kažem administriranje – i primanje) i nema spomena o „celebrandis" (slavljenju) novi (k. 841.) stavlja na prvo mjesto riječi celebratio – uz riječ administratio (dijeljenje) i receptio (primanje) – govori o redu koji se ima držati u *slavljenju* sakramenata. Očito je dakle premještanje naglasaka na slavljenje.

Važnost slavlja još je jače istaknuta, ako sakramente kao svete obrede počnemo promatrati i s antropološke strane. Oni naime prate čovjeka kao spasenjski znakovi u životnom rastu vjerom, nadom i ljubavlju što je izražavaju i jačaju. Život pak možemo i moramo slaviti, što se baš tim znakovima najpotpunije pokazuje, jer se naš zemaljski život posvećuje i s nebeskim združuje, zadobiva višu nadnaravnu dimenziju. Život je najprije u doživljavanju, a potom u aktivitetu. Sakramenti kao radnje (actiones) Krista i Crkve stoga su najprije prilika, otvorena mogućnost za *doživljavanje* suživota s Kristom u Crkvi kao njegovom mističnom Tijelu. Čovjek u svetom susretu mora doživjeti sebe kao primaoca života, kao da se ponovno rađa, stasa u muževnu zrelost, što je osobito sakramentima inicijacije jako naznačeno.

To doživljavanje pretpostavlja i neku kontemplaciju, za koju primalac mora biti osposobljen, ali, dakako, ne samo on nego i svi koji slave s njim. Slavlje sakramenata je uvijek upućeno na drugoga.

Ovi su zato elementi važni za slavljenje: susret, obred (što je neka igra), osobno doživljavanje, kontemplacija što uključuje sjećanje (anamneza). Svaki, naime, sakrament je spomen, ali i aktivira *sada* spasenjski događaj. Naravno, sve se to u samom slavljenju kao radnji Krista i Crkve (zajednice) međusobno isprepliće i prožima i ne može se odijeliti.

Svako slavlje pretpostavlja susret s nekim i s nečim novim. Sakrament uvijek pretpostavlja i naglašava *drugoga*. Uvijek je u centru pažnje, na slavljeničkom sastanku čovjek – primalac kao konkretna osoba, koja s drugima u Kristu doživljava prvi put što drugi sada s njim ponovno proživljavaju. Događa se međusobno povezivanje u Kristu, sakramentalnost se ražaruje u cijeloj zajednici i uvećava se doživljaj zajedništva.

Čovjek se u sakramente uključuje cjelovito, kao osoba dakle i sa svojom tjelesnošću i povjesnošću. Svi smo zajedno u aktualizaciji spomena na ono što se dogodilo i onoga čemu se nadamo. Sve je to izražavano kroz znakove i simbole, pa se cjelokupni obred sakramenta nalazi u svijetu simbola koje vjerom, u kontemplaciji doživljavamo kao sada realne za konkretnog primaoca, a nekako i za sve nas.

PREUVJETI SAKRAMENTALNOG SLAVLJA

Neću ovdje govoriti o uvjetima koje mora ispunjavati svaki primalac da bi mogao valjano i dopušteno primiti sakramente, odnosno da bi on osobno plodotvorno mogao slaviti ili ući u sakramentalno slavlje i postati stvarni dionik, nego više o svemu onome što spada na zadaću zajednice, odnosno služitelja. Neću ulaziti u ono što je već sadržano u praktičnim uputama obrednih knjiga.

1. Okupljena zajednica

U sakramentalističkom (servisnom) mentalitetu dijeljenja potpunoma se izgubila svijest o zajednici. Crkva je bila servis za podjelbu sredstava spasenja. Slavija pak ne može biti bez zajednice. Zajednica se zato mora okupiti. Osobito je okupljenost zajednice potrebna da bi se moglo doživjeti sakramente inicijacije (krst, potvrda, euharistija — pr. pričest) kao ulaženje u crkveno zajedništvo. Budući da se do sada uglavnom krste samo djeca, krštenje je s vremenom postalo pojednostavljeno, brza usluga da se ne pravi neprilika roditeljima. Slavlje je prešlo u kuću, u obitelj, na žalost bez krsne simbolike, ili bar nije dovoljno uključeno u krsnu simboliku, dogodila se individualizacija sakramenata. Individualizacija pak je podjelbe i primanja sakramenata još uvijek dosta prisutna, iako se sada podjelba nastoji izvesti kao slavlje jer na to sili sam obred.

Postoje objektivne teškoće. Ipak ne bi se smjelo s njima pomiriti te ostati na goloj izmjeni obreda. Mnogi kažu da je teško sabrati zajednicu na slavlje npr. krštenja ili nekoga drugog sakramenta. To je doista istina, ali Crkva već ima svoj *temeljni sastanak* svake nedjelje — misu. Zašto se tako rijetko krsti pod misom? Kažu: to komplicira misu, jer djeca smetaju vjernike koji ne mogu u miru pratiti misu. Mnogi zbog toga, a i zbog posebnih razloga roditelja i kumova, pridodavaju radije misu krštenju pa tako individualiziraju (privatiziraju) i misu. Krštenje ulazi u misu a ne misa u krštenje. Očito je potrebno vjerničku zajednicu osposobiti da i sama doživljava krštenje djece, primanje i rast novih članova, a roditelje i druge donositelje djece da doživljavaju dinamično zajedništvo u sabranoj crkvenoj zajednici. S potvrdom i prvom pričesću je u tom pogledu lakše, ali je samo slavljenje sakramenta kao takvog zasjenjeno vanjskom kič-paradom. Gdje postoji živa zajednica svi ti problemi ostaju minimalni. Prema tome da bi se sakramenti slavili treba odgajati zajednicu. Cjelokupna zajednica u tu svrhu mora prolaziti npr. u korizmi kroz krsnu obnovu, da više počne osjećati svoje krštenje. Korizma i uskrsno vrijeme osobito su prikladni za mistagošku katehezu preko koje se zajednica liturgijski odgaja i postaje sposobna biti živi ambijent slavljenja sakramenta. Po tom odgoju postupno ulazi i u pučko mišljenje spoznaja da „liturgijski čini nisu privatni, već slavlje Crkve . . .” (SC 26) i nastaje nova tradicija kao aktivan prenosnik — običaj.

Zajednica se mora odgajati i za katekumenat koji mora još u suvremenim prilikama naših zajednica steći konkretne oblike. Bez žive zajednice kao aktivnog

primatelja onih koji pristupaju vjerom Kristu i Crkvi ne može se dobro organizirati katekumenat a dosljedno tome ni slavlje primanja odraslih. Najčešće se naše tradicionalne zajednice samo čude, zašto dotični mladić, djevojka, ili jednostavno odrasli, nije već kršten, više ga sažaljuju nego što ga primaju. Predstoji nam očito još uvijek golem posao na liturgijskom odgoju zajednice, da stekne pravu crkvo-tvornu svijest.

2. Priprava

Obično kažemo da svaki sakrament treba pratiti kateheza *prije – u – poslije*. Tu katehezu u pravilu usmjerujemo samo na one koji sakramente kane primiti, rijetko pripremamo cijelu zajednicu za neko slavlje sakramenta.

Za potvrdu, euharistiju i pokoru djece imamo u sadašnjoj praksi Crkve organiziranu pripremu kroz redovnu katehizaciju. Možemo reći da se djeci u tom pogledu posvećuje najviše pažnje. Može se jedino, po mom mišljenju, zaista opravdano postaviti pitanje da li je naša sadašnja kateheza dovoljno liturgijska, da li doista osposobljuje za plodotvorno slavljenje sakramenata i da li uvodi u stvarnu sakramentalnost Crkve tako da bi buduće generacije tvorile življe zajedništvo-zajednice za slavlja sakramenata? No ne mogu sam na to pitanje odgovoriti. Osobno se trudim kako znam, te nadograđujem iskustvo svoje župne zajednice iz godine u godinu.

Za odrasle još uvijek nemamo, kako sam napomenuo, jasno oblikovan katekumenat. Imamo Obrednik, ali obredi su već neka završnica. Katekumenat kao pripremno vrijeme i način kako se evangelizira i katehizira, još nije dovoljno u svijesti. Jasno da se to više-manje odvija po karizmama, ali ipak bi trebalo preko institucionalnih oblika utjecati na mentalitet kršćanske zajednice, da se odrasli mogu perspektivno uklopiti u sakramentalni život Crkve.

Priprava za ženidbu sada se nastoji na organiziraniji način provoditi. No, čini mi se da je premalo usredotočena na samu otajstvenu stvarnost sakramenta i da je premalo eklezijalna. (Više o tome vidi u mojoj knjizi „Traganje za novom crkvenom praksom” – KS Zagreb, 1982., str. 274.)

Priprema roditelja za krštenje djeteta počela se provoditi u mnogim župama, pokazuje veoma dobre rezultate, ali još se ne provodi kateheza poslije krštenja djeteta koja bi pomagala roditeljima da mogu uvjesti svoje dijete u vjeru Crkve, da ga se „smjesti” u crkvenoj zajednici da u nju uraste.

Šteta je što nemamo razvijenu *permanentnu katehezu* vjernika. Tu i tamo ona postoji, ali je još uvijek više kao iznimka. U tom bi smislu morali koristiti liturgijska vremena, napose korizmu i razvijati već spomenutu mistagošku katehezu koju sada posebno naglašava i izvanredna sinoda biskupa 1985 (usp. Završ. dok. Izd. KS-D 78, str. 20).